

CsIHÁNYOS-HAROMALJA TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLET RÖVID BEMUTATÁSA

Természetvédelmi területté nyilvánítás

2004. március 26-án Csíkszereda város tanácsa a 24/2004-es határozatával, ideiglenes jelleggel, öt éves időszakra védett területté nyilvánította a „Zsögödfürdő – Csihányos – Kisvár dombja” területet. Egy év múlva Hargita Megye tanácsa a 162/2005-ös határozattal helyi érdekeltégű természetvédelmi területté nyilvánította. Ez a határozat ugyanakkor megtilt minden olyan jellegű tevékenységet, mely a terület használatának módosítását, degradációját eredményezheti. De kitér arra is, hogy a tulajdonosok, kezelők kötelesek a terület védelmét biztosítani és a területen kárt okozók kötelesek megtéríteni a kár helyrehozási költségeit. A területet *botanikai, régészeti és hidrológiai* szempontok miatt nyilvánították védetté.

Földrajzi elhelyezkedés

A Csihányos-Haromalja természetvédelmi terület Csíkszereda, közvetlen szomszédságában a Zsögödi-szoros- (660 m) és az Olt teraszain helyezkedik el 253 ha-on. A terület K-en az Olt folyó-, ÉNy-on a Rejtek-patak, Ny-on a Nagyharom, D-en a Csihányos-hegyláb É-on pedig a Kisvár dombja határolja. A terület legmagasabb pontja a Kisharom (943 m), legmélyebb pontja a szoros kijáratánál 660 m-en helyezkedik el. A terület részletesebb határai a zsögödfürdői hídtól D-re indulva a következő: meleg fürdő – műút a hidegfürdőig – épületek közötti út – erdőszegély – erdészeti határ, ill. gerinc (Csihányos-gerinc) – Csihányos nyereg – erdei út a Fenyés oldalában – Rejtek-völgy – Rejteki-út – Kisharom nyereg – erdei út a Kisharom oldalában – Legelő-dombi út (a Csíkszeredai Hegyivadász Alakulat területének D-i határa) – Rejteki-út – Hóvalló É-i

lába – Malomhágó – Nyíres – Kisvár-tető – a zsögödi gazdaság Ny-i területhatára – Olt folyó jobb partja – meleg fürdő.

Földtani jellemzők

A Zsögödi-szoros és közvetlen környezetének közettani felépítésében a Hargita vulkanikus vonulata, a Harom-Somlyó erodálódott-lepusztult andezittömbje, valamint különböző kori üledékes kőzetek mint: a márga, homokkő és agyagpala vesznek részt.

A terület legfiatalabb képződményeit az Olt mai árterének hordalékai képezik. Az Olt teraszait tőzeglerakódás jellemzi.

A terület legfontosabb törésvonala (*törésvonalnak nevezzük azt a felszín alatti repedést amely valamilyen földtani mozgás hatására jött létre*) a pliocénvégi (*földtörténeti őskor kb. 5 millió évvel ezelőtt*) törésvonal, melyen a Zsögödi-szoros is kialakult. A törésvonalakról a legjobban az ásványvízforrások, vagy borvízforrások tanúskodnak. A Zsögödi-szorosban az Olt jobb partján a jelenlegi melegfürdőtől egészen a strandig számos borvízforrás volt található, manapság ezeknek többsége a mélyfúrások miatt elapadt. Jelenleg a Sziklaforrás, a meleg- és hidegfürdő is ebből a mélyfúrásból kapja vizét.

Éghajlati jellemzők

Csíkszék a Kárpát-medence, de egyben az ország “hideg” pólusa is. A legáltalánosabb jellemvonás a mérsékelt, enyhén kontinentális (*szárazföldi*) jelleg. A Csíki-medencére ősszel, télen és tavasszal jellemző a hideg levegőnek a medence alján történő felhalmozódása az úgynevezett *hőmérsékleti inverzió* jelensége. Ez az oka a télen gyakran jelentkező kemény fagyoknak. Ez a jelenség a *növényzet tagozódásán* is megfigyelhető. A hidegkedvelő fafajok mint például a lucfenyő lehúzódik egészen a Zsögödi szorosig, míg a melegebb kedvelő bükkal csak magasabban találkozhatunk.

Az évi középhőmérséklet 5,8 Celsius fok.

Vízrajzi jellemzők

Felszíni vízhálózat

A terület jellegadó vízfolyása és egyben K-i határa az Olt-folyó. Az Olt eredetileg nagyon kanyarogva folyt. Egykori hurokszerű kanyarjainak maradványait ma is láthatjuk az árterületén. Hajdani nagy árvízkor, (főként a nagy tavaszi olvadások idején) elöntötte az árterét, amely a Zsögödi-szorosban jelentősen összeszűkült. Jelenleg az 1890-es évben elkezdett és csak 1970-es években befejezett szabályozási munkálatok során kiépített mederben- és ármentesítő gátak között folyik. A területen található még egy állandó vízfolyás a Rejtek-patak. A Kisharom nyergéből ered átszeli a területet és az Oltba ömlik.

Felszínalatti vizek - borvízforrások

Zsögödfürdő területén korábban több természetes borvízforrás is megtalálható volt. Sajnos a kutatófúrások alkalmával ezek fokozatosan eltűntek. Jelenleg egyetlen egy természetes borvízforrás található a területen a Hidegfürdő fele vezető hársfasor melletti holtág partján. Így napjainkban a sziklaforrás, a hideg és melegfürdők is a mélyfúrásból kapják az ásványvizüket.

A kutatófúrások során a megfelelő vízminőség biztosítása érdekében védterületet állapítottak meg, ami a védetté nyilvánítás egyik fő szempontja is volt.

Történelmi emlékek

A Csihányos-Haromalja természetvédelmi területen három vár is található. A régészeti feltárások során melyeket 1992 – 2000-ben végeztek kiderült, hogy a várak három különböző korok emlékei. Mindhárom vár Hargita-megye műemlékeinek hivatalos jegyzékében (1992-óta) régészeti rezervátumként szerepel.

Harom-vár

A legépebben megmaradt várrom, a Kisharom csúcsán található 943 m. tszf. magasságban, melynek romjai, a külső várfal még ma is kivehető. A régészeti feltárások során a korai és késői vaskor (Latene-Zsögöd II) emlékei kerültek elő.

Zsögödfürdői-vár

A vár, illetve maradványai, mely a legutolsó régészeti feltárás során került elő 709 tszf. magasságban helyezkedik el a zsögödfürdői színpad fölött. A megállapítás szerint Kr. e. az I. századtól dák várként szolgált. A vár a római hódításnak esett áldozatul, amikor felégették és lerombolták.

Zsögödi-vár

A vár 720 m tszf. magasságban helyezkedik el a Kisvár-tető csúcsán. Népvándorlás korabeli őrhely lehetett.

A magaslat szabálytalan fennsíkján egy 400 lépés területű gátszerű kiemelkedés látható.

Épített környezet

Zsögödfürdő ma már Zsögöddel együtt Csíkszereda tartozéktelepülése. Kialakulását a gyógyhatású borvízforrások tették lehetővé. Vitos Mózes feljegyzései alapján 1894-ben az Olt jobb partján lévő „zsögödi-fürdő” a Seprencz család tulajdonában állt, később árverés útján került a zsögödi Kertész István tulajdonába, aki kiépítette. 1896-ban a fürdő csupán néhány épületből, vendéglőből és fürdőházból állt. 1906-ban megépült egy 16 szobás emeletes ház a vendégek fogadására. Szinte hatvan évnek kellett eltelnie annak, hogy a fürdőfejlesztés elinduljon. A fürdőhelyiség új hideg- és meleg fürdőket kapott, amelyet a kutatófúrás vizével tápláltak. A 1989-es változások után építkezési láz tört ki a fürdőhely környékén. Többnyire hétvégi házak épültek a Fenyés- és a Rejtekek-patakok völgyében.

Növény- és állatvilág

A Csihányos-Haromalja természetvédelmi terület növénygazdagságát igazán csak az tudja felbecsülni aki nyitott szemmel jár és meglátja azokat a ritkaságokat amelyet ez a terület rejteget számunkra. Botanikai szempontból sok élőhelyet tudunk elkülöníteni mely mozaikossá, változatossá teszi ezt a területet. Egy képzeletbeli tanösvényen fogunk a továbbiakban végighaladni amely részben a tájékozási verseny útvonala is lesz. Így

lehetőség nyílik, hogy a legfontosabb élőhelyeket és az ott található növény és állatfajokat megismerjük.

Induljunk el a sziklaforrástól – a felújított borvízforrástól - majd haladjunk egészen a Olt holtága melletti hársfákkal szegélyezett árnyas úton. Itt találkozhatunk az Olt holtágában meghúzódó nádas társulással jellemző növénye a nád, valamint a keskenylevelű gyékény. A holtág az Olt szabályozása során maradt vissza, édesvíz utánpótlása kevés, többnyire felszíni csapadékból történik. Jelentősebb viszont az ásványvízszivárgásokból történő vízutánpótlás, ha figyelmesek vagyunk az útról látható is egy kúpös forrás melynek a környékén salátaboglárkával, tüdőfűvel, pirosló hunyorral találkozhatunk a tavasz korai szakaszában. Késő nyári estéken a vízfelületen úszkáló tőkés récével is találkozhatunk.

Az árnyas úton haladva tovább még besüt a nap hiszen a kislevelű hársak csak május közepén kezdik el bontani lombjaikat. Az éltető napfényt ilyenkor teljes erejükkel szívják magukba az aljnövényzet virágai a berki szellőrózsa, bogláros szellőrózsa és különböző cserjefajok mint a kecskerágó, ostorménbangita vagy a mogyoró. A lombeleges fenyves ilyenkor sok énekesmadár kedvenc koncerttermévé válik, ha nem is látjuk de dalolni hallhatjuk az erdei pintyet, a fenyves- és széncinegét.

Elérve a strand kerítését meredeken haladunk jobbra fel, helyenként lépcsők segítenek a kapaszkodón. Szép szál lucfenyők mellett haladunk el, ahol már figyelmesebbek lehetünk a szegényesebb aljnövényzetre, hiszen fény hiányában csak néhány árnyékkedvelő virágos növényrel találkozhatunk, így a gyerekek nagy kedvencével a madársóskával és az árnyékvirággal. Egy kis pihenőt nyújt egy kényelmes út amely a volt sípálya irányába vezet. Környékén a tavaszi lednek, fogasír virágzik. Balra haladunk újra egy kis kapaszkodóval és máris egy mogyoróspele odújára bukkanunk mindjárt az ösvényben egy nagy kő alatt. A közeli fenyőkön mókusok is tanyáznak erről árulkodnak a csutkára lerágott fenyőtobozok. A zárt lucfenyvesben kisebb csenevész fagyal bokrok és az árnyékkedvelő farkasboroszlán ontja illatát a hószagú tavasz hajnalán. Kisebb zöld foltok mellett haladunk el ahol a különböző mohafajok gyülekeztek a beszűrődő napfényt hasznosítani. Követjük a gerincet néhány világháborús lövészárk és bombatölcsér mellett vezet utunk melyek még az első világháború véres küzdelméről tanúskodnak. Az árkok fürkészése közben kapja el figyelmünket egy-egy idősebb lucfenyőre szálló nagy

fakopáncs, aki élelem után kutatva az odvas fák kérge alatt kopogtatásával meg nem szűnő ritmust ad lépteinknek. Lassan elérjük a vörösfenyves határát, itt már megjelenik egy-két szép szál vörösfenyő. Áprilisban bontják üdezöld lombjaikat és ki nem ismeri télen halottnak gondolja, hisz csak ledobták ruhájukat, hogy tavasszal újat ölthessenek. A száraz napos déli oldalon megjelenik a közönséges boróka és a gyeptakarót tavasszal belepi a tavaszi kankalin. A zörgő fű zajára egy fűregyík hívja fel magára figyelmünket. Ha elég figyelmesek és türelmesek vagyunk a szinte kizárólag fenyőmaggal táplálkozó keresztcsőrű kismadárral is találkozhatunk. Különleges formájú csőrének segítségével bontja fel a fenyőtobozt, s jut hozzá az igen tápláló fenyőmaghoz.

De mi ez? Egy lehántott kérgű lucfenyő, vajon ki tehetette? Gondolkodóba ejt, de alaposabban tanulmányozva a sebet rájövünk hogy ez egy „medvefa”. A barnamedve hántja le éles karmaival a fenyő kérgét koratavasszal és nyalogatja a nedvdús édes levet a fatestről. Csak reménykedni tudunk, hogy a fa képes lesz gyantájával sebet betakarni a kórokozók elöl és magát meggyógyítani.

A sípálya elhagyott felvonóháza mellett belépünk a vörösfenyvesbe, ez egy ültetett erdő rész. A vörösfenyő természetes előfordulása a Kárpátokban 1500 m tszf. magasság.

A tavaszi napfény itt is sok növényt serkent fel téli álmából. Találkozhatunk itt az erdélyi májvirág kékben és fehérben játszó virágaival. Telente az apró énekesmadarak, az úgynevezett téli pintyfélék csapatai veszik birtokba az erdőt. Ilyenkor a vegyes csapatokban a tengeliceket, zöldikéket valamint az északról érkező fenyőpintyeket ismerhetjük fel.

Utunkat a színpad fele vesszük elhagyjuk a vörösfenyvest kiérve a sípályára. Az erdőszélen a fűben újra valami szokatlan tűnik fel. Közelebb merészkedünk, kissé bizalmatlanul mert kígyó formája van, de nem kell megijednünk hisz csak egy lábatlan gyík szeretne árnyasabb helyre vonulni. Útjára is engedjük szépen kikerülve. A szemben lévő dombon már feltűnik egy jelerősítő antenna, melynek a szomszédságában volt hajdanán a zsögödi vár, azonban ma már kevés jel utal ennek jelenlétére. Leeszkedünk a színpad irányába és csodaszép selymes bókoló virágok csoportjába botlunk bele. Jobban szemügyre véve a védett fekete kökörccsinel találkoztunk. Lefele haladva utunkat csodaszép virágpázsit övezi. A lombelegyes erdőtársulás koratavaszi aspektusának legszebb virágait figyelhetjük meg itt: mint a lila virágú ikrás fogasírt, a sárga

csillagvirágú tyúktaréjt, a fehér fürtös virágú salamonpecsétet, négy leveléről felismerhető farkasszőlőt, apró fehér virágában a szellőrózsához hasonló galambvirágot. Majd később a nyár folyamán a védett turbánliliomot fedezhetjük fel, mely szépségében igazán büszke lehet nevére.

Leereszkedünk az Olt menti folyóparti füzesek mellé és a tavaszi tocsogókban fürkésszük tovább az élővilágot. A kis tavak jó szaporodóhelyek a gyepi béka, a kecskebéka, a tavi béka, valamint a tarajos göte és a pettyes göte számára. A mezei és erdei utak mentén keletkező pocsolyák a sárgahasú unka élőhelyei, az utóbbiban a kárpáti göte és az alpesi göte is szaporodik, de még a barna varangy is.

A tavaszi kiöntéseken és a vízzel borított gyepeken gyakori a bíbic. Kora tavasszal jellegzetes hangjukkal és látványos nászrepülésükkel hívják fel magukra a figyelmet. A közeli felszántott területeken megfigyelhetjük még nagyobb számban a talajon táplálkozó barázdabillegetőt. A tocsogók, kis tavak széleiben április-májusi időszakban szép számban nyílik a védett mocsári kockásliliom. Ezeken a nedves réteken gyakori a fehér gólya, de itt keresi főleg rágcsálókból álló zsákmányát az egerészölyv is. Ő a környék leggyakoribb nappali ragadozó madara, akit meglehetősen nagy termete miatt gyakran sasnak néznek. Az igazi sasok közül a békászó sas az egyetlen faj, amelyik viszonylag rendszeresen látogatja a területet.

A Kisvár-tető fele vesszük az irányt ahogy elhagyjuk a gazdasági épületeket egy meredek sziklás kapaszkodón kell elindulnunk balra majd az ösvényt követve haladunk a Kisvár-tető irányába. Aki felfele az úton tesz egy kis kitérőt és jobbra behatol a vadrózsa és kökény szúrós bokrai közé, az a gyöngyvessző cserjék között csodaszép kék virágot fedezhet fel a nyári napokon, ugyanis csak itt található a védett kék csatavirág. A Kisvár-tetőről tekinthető be legkönnyebben a környék, rálátás nyílik a Hargita hegységre, a városra, a Csíki Havasokra, valamint Zsögödfüldőre és a természetvédelmi terület jelentős részére.

Tovább haladunk a nyíres facsoport irányába. A közönséges nyír fehér kérge már messziről szembetűnik, sajnos megesik mikor kormosan – üszkösen állnak egy-egy tarlóégetés után. Ugyanis a közeli kasszáló tarlóját szinte minden évben fel szokták gyújtani, a tűz természetesen átterjed a nyíresre is. Ha nyári időszakban haladunk itt el és pár lépést teszünk az erdőszegély irányába találkozhatunk itt is a turbánliliom pompás

virágaival. A kaszálón tovább haladva nyáron megannyi kaszálórégi virágban gyönyörködhetünk, ősszel a szártalan bábakalács díszeleg.

Egy oldalúton haladunk tovább és a Kisharom csúcsa felé vesszük az irányt. Legelő területen haladunk keresztül, ahol tavasszal a mezei pacsirtát hallhatjuk dalolni. Helyenként vadrózsa és kökény bokrok övezik az utat, melyeknek tövisein rovarok apró gyíkok tetemeit láthatjuk felszúrva. Össze is rezzen rögtön a tudatlan kiránduló ha nem ismeri hogy itt a tövisszűrő gébics kismadár tanyázik. A gyepterületeken található vadrózsa és kökény bokrok csúcsán ülve les zsákmányára, s az elejtett sáskákat, szöcskéket, de néha a kis gyíkokat és rágcsálókat is a bokrok töviseire szúrja.

Tovább haladunk a Kisharom csúcsa fele. Ez a legtávolabbi pontja túránknak. Egy viszonylag épen megmaradt váromhoz érkezünk, még kivehetőek falainak formái. Miközben pihenünk, megismerkedhetünk Harom vár meséjével:

Úgy beszélnek, hogy Haromvárának ura nagyon pökhendi ember volt, szinte királynak érezte magát. Úgy is viselkedett. Nagy méltóságokkal járt össze. A zsögödi emberek jártak fel a várba dolgozni. Nyakra-főre dolgoztatta őket, s alig vetett valamicskét fizetségül.

Azért volt határa kevélységének is, s az egy szem lányánál húzódott meg. Nagyon szerette a lányát, úgy neveltette, mint egy hercegnőt. Teltek-múltak az évek, s a kislány szép lánnyá cseperedett. A vár ura ajándékból kislányának, hogy legyen, ahol kényelmesen sétáljon, a várhegy déli oldalán egy virágoskertet alakított ki.

Eljött a kérők ideje. Ilyen meg olyan, meg amolyan legények másztak fel Harom várához, hogy a szépségéről híres várkisasszony kezét megkérjék. Volt, aki már az felén visszatért, képtelen volt annyit mászni. Mások, akik odaértek, nem tetszettek a kisasszonynak.

Egyszer történt az, hogy hallottak egy sárkánycsaládról, akik nem messze nagy várat építettek fel. Balambér, az ifjú sárkány, többször megijesztette Csíksország embereit. Félték is tőle az emberek, a vár ura is, mintha tartott volna tőle, mintha valamit sejtett volna a közelgő jövőből.

Egy kicsit bohém fajta volt ez a sárkány, nem hallgatott egy dekát sem a szüleine. Egyszer Haromvára felé vette az irányt, meg is pillantotta a szép virágos kertben a leányt, nyomban bele is szeretett. Gondolta Balambér, ha gazdag nemes ember kell, az nem lesz

meg, de ott van szülei hatalmas héttornyos palotája, az se semmi. Addig nézegette, leleskedett utána, míg egy szép napon magához ragadta a szíve választottját. A kisasszonyka elájult a böhöm szörnyeteg karmai között, s mikor magához tért, már új lakhelyén volt. Búsulni nem búsult sokat, mert neki szinte mindegy volt hol él. Azonban Balambér szülei mikor látták, hogy minden rendben, elrepültek Sárkányföldre, ahonnan jöttek. Hát mikor elrepültek Balambér szülei, a kisasszonyka is váltott természetén, nekikezdett sírni. Annyira tetszett neki a szenvedés, hogy sírásból rökölés, majd bőgés lett. Híre ment a nagy rablásnak és a bőgésnek. Haromvár ura a Nagy Fejedelmet kérte segítségül, hogy a várkisasszonykát szabadítsák ki, sőt ígért fele országot, s egyéb ilyesmit is, de nem jött össze a kiszabadítása. Hanem egyszer a leányzó befejezte a folytonos vacsogást, csak éppen a sárkány nem tudta miért. Azt történt ugyanis, hogy a szépséges kisasszony ki-ki hajolt a vár ablakából, és egy pásztort látott meg. Addig-addig jóképűsködtek egymásnak, hogy egy szép napon meglógtak.

A hír hamar eljutott Haromvár urának fülébe is. Az egyik szeme sírt, a másik meg kacagott. Nem tudta, viszontlátja-e valaha leányát. Ezzel nem fejeződött be a történet, mert a sárkány nagyon felbőszült, először bosszút ált a várkisasszonyka szülein. Bosszúságában csak amúgy langalt, felfüstölte az egész Haromvárat. A szép virágoskertből manapság egy gyönyörű zöld tisztás lett. Mostanság amit lehet látni Haromvárából nem sok, csak sejteni lehet, hogy régebb egy vár volt ott. Sárkányvára helyén kőbánya nyílt, ott a palotának nevezett helyen, ahol történt az esemény.

A hosszú mese után visszaereszkedünk a megtett úton egészen a Rejtek patak mellett fekvő vályús forráshoz, majd itt haladunk tovább a nedves kaszálóréten a település irányába. Átszeljük a rejtek patakot melynek szegélyét néhol kocsányos tölgyfák, vagy ahogy mifelénk nevezik őket cserfák alkotják. Megérkezünk a láprétre amit Pünkösdi tájékán sárgába öltöztetnek a védett zergeboglárok, népi nevükön pünkösdi rózsák. Különböző kosborfélék pompáznak az üde fű között. Megtalálhatjuk a poloskaszagú kosbort, a bibircsvirágot, az agárkosbort, vitézkosbort és mocsári kosbort is. A patak parti füzesek árnyékában találkozhatunk a pávafarkú salamonpecsétel, valamint ősszel a tömegével nyíló fecsketárnicsal.

A házak fele vesszük az irányt és a kertek között kikerülünk az erdőszéli útra, melyen tovább haladunk vissza a sziklaforrás irányába. Utunkat most már házak övezik

helyenként motorfűrész, kutyaugatás valamint az autók hangja és füstje zavarja a csendhez és tiszta levegőhöz szokott érzékszerveinket. Szerencsére még itt is velünk a természet az április-májusi reggeleken a házak ormáról, kéményekről a házi rozsdafarkú recsegős énekét hallhatjuk. A fenyőfákkal tűzdelt kertek kedvelt madara a fenyőrigó megfelelő élettérre talál itt, pedig csak néhány évtizede vált költő fajjává, azelőtt csak mint téli vendég szerepelt. Jóval kisebb számban van jelen a fekete rigó. A fenyőrigóhoz hasonlóan ő is kedveli a park jellegű településeket és a nyírott gyepeket, ahonnan a tápláléka jelentős hányadát kitevő gilisztákat gyűjti össze. Éneke nagyon szép és változatos. Rajta is túlsz talán a fémesen csillogó tollú seregély, bár az ő énekét néha már hajlamosak vagyunk zajosnak minősíteni. A fiókáit ő is rovarokkal táplálja, ilyenkor kimondottan hasznos madár, de a gyümölcsösökben okozott őszi kártétele miatt mégsem sorolható a népszerű fajok közé. Az avarban meghúzódó rengeteg hulladék kupac nagyon lehangoló látványt nyújt tavasszal ami a szarkákat és csókákat is idecsalogatja. Visszaérünk a sziklaforráshoz, ahol utunk befejeződik a forrás hűvös vizével csillapítjuk szomjunk.

Összeállította
Tőke Árpád